

Elisabeth Pérez

SORKUNTZAREN DEFENDATZAILEA

ADIMEN ARTIFIZIALA ETORKIZUNEN TRESNA EI DA, BAINA BERE FUNTSA IRAGANEKO SORMEN LANAK LAPURTZEA DA

Martxoan Iruñean egin zen liburu denden kongresuan ezagutu nuen Elisabeth sortzaileen lana pasioz defendatzen Adimen Artifizial sortzailearen aurrean. Handik gutxira elkarrizketa egiteko gelditu ginen Bolognako Liburu Azokara eta Kolonbiara joan aurretik. Aitortzen dut ilustratzaileen lana askoz lasaiagoa imajinatzen nuela eta Adimen Artifizial sortzailea jostailu dibertigarria dela pentsatzen nuela. Ezjakintasunean bizitzea zer den!

 REYES ILINTXETA HODEI TORRES / ARGIA CC BY-SA

Zergatik irudigile?

Ni langile familia batetik nator eta nahiz eta "artistarik" ez izan, aitik beti izan du margotzeko grina, irakaslea izan arren, eta ama abokatua da, baina oso sormen handikoa. Ilustrazioa ikasi dut istorioekiko nire maitasunarengatik. Jakin nuen honetara dedikatzen ahal nintzela, karrera amaitu ondoren espezializatzen hasi nintzen.

Nola eta joan zinen Italiara?

Karrerako azken urtean egin nuen Erasmus bat Florentzian eta maitemindu nintzen hiriarekin. Han diseinu grafiko editoriala ikasi nuen eta liburu-objektuaren inguruko Bruno Munariren lana

ezagutu nuen. Liburua berehala saldu beharreko produktu bat baino zerbait gehiago moduan ikusten hasi nintzen.

Duela sei urte itzuli nintzen hona, baina harremanean jarraitzen dut hango profesional eta lagunekin eta lan asko egiten dut Itailan.

Irudika elkarteko zuzendaria eta sortzaileetako bat zara. Zergatik eta zertarako Irudika?

Euskadiko Irudigileen Elkartetik 2017an sortutako proiektu bat da. Italian bizi nintzela eskaini zidaten ilustratzaileen elkarteko presidente izatea. Lau urtez izan nintzen postu horretan eta orduan abian jarri genuen Irudika.

Ikusi nuen harreman gutxi zegoela kanpoko beste profesional eta joerekin. Ferria askotan izan naiz eta ezagutzen nuen munduan dagoen aniztasuna, horregatik hona etortzean pentsatu nuen ondo legokeela topaketa moduko bat egitea hemen egiten duguna eta gure kultura erakusteko eta, aldi berean, kanpoan egiten dena ezagutzeko. Irudika da elkargune profesional bat zeinean liburrurik ez den saltzen. Gure helburua hitz egitea eta gogoeta egitea da. Badakigu zein egoera prekariotan bizi garen sortzaile asko eta, kanpora bidaiatzerik ez duenak, Irudikaren bidez kanpoan egiten den zerbait ezagutzeko aukera izan dezake behintzat.

Elisabeth Pérez Fernández

BARAKALDO 1988

Ilustratzailea. EHU Arte Ederren graduan lizentziatu ondoren Italian ikasi eta lan egin zuen zazpi urtez. Bonito Editorial-aren sortzailea da. Euskal Irudigileak Elkarteko presidentea izan zen lau urtez. Gaur egun Irudika, Nazioarteko Topaketa Profesionaleko zuzendaria eta estatu mailako FADIP, Irudigile Profesionalek Elkarten Federazioko presidenteordea eta Bilboko Arte Ederretako hezitzailea da. Bilboko Uribarri kalearen 28an Segunda izeneko liburu denda-galeria dauka.

Irudika urtean behin egiten da Artium museoan. Aurten urriaren 24tik 26ra egingen da zortzigarren edizioa. Latinoamerikako herrialde bat egonen da, beste bat Europa iparraldekoa eta hirugarren bat Mediterraneokoa.

Nola sortu zen Bonito Editorial?

Ilustratzaile, idazle eta itzultzaileen lan prozesuak motelak dira. Gauzak ongi egiteko denbora behar dugu eta liburuaren sektoreak gero eta azkarrago joan nahi du. Liburuek gero eta gutxiago irauten dute liburu dendetan. Haien bizitza oso laburra da orain eta hori tragedia bat da. Horretaz gain, ikusi nuen kasu batzuetan argitaletxeek mugak jartzen dizkitutela zuk nahi duzun liburu egiteko. Horrek guztiak pentsarazi zidan agian nik neuk egin beharko nituela nire liburuak. Ekintzailatza programa batean aritu ondoren nire zigilu propio eratu nuen, beste egile batzuen bideari jarraikiz (Planeta Tangerina, Katsumi Komagata...). Espainiako editore onenetako bat, Media Vaca-koa, ilustratzailea da. Ikusi nuen mimo handiz egindako proiektuak normalean sortzaileek eginak zirela eta ez enpresariak.

Sortzaileok autoedizioarena beti harrotasunez bizi izan dugu. Mugimendu hori oso hedatua eta errespetatua da sortzaileen artean, formatua, materialak, inprimaketa eta koadernaketaren aukeraketa liburu edo fanzinearen sormen prozesuaren parteizat hartzeko aukera ematen dizulako. Gaur egun, aldiz, ospe txarra du, neurri batean autoargitalpenarekin nahasten delako eta enpresa asko sortu direlako diru truk edozein liburu argitaratzen dutenak, eta azkar gainera. Ilustratu gabeko literatura idatzian gertatzen da, gehienbat: inork ez badizu publikatzen, horietako bati ordaindu eta berehala duzu zure liburu eskuan. Baina gauza bat eta bestea bereizi behar dira. Ez da dena nahastu behar.

Bonito Editorial sortu nuen nire liburuak egiteko, baina bigarren urtean beste egileen lanak ere argitaratzea erabaki nuen. Hainbat argitaletxerekin lan egiten dut (Erein, Igela, Media Vaca, Veleta Roja...), baina lan bereziak neuk egiten ditut. *Saturnina*, adibidez, egitea zortzi urte kostatu zaidan liburu da. Nik liburu egitearen prozesuaren kontrola daukat

eta gainera lortu dezaket denbora gehiago egon dadin merkatuan ni neu naizelako argitaldaria eta dendetatik kentzeko presarik ez daukadalako.

Nire liburu guztiek prezio bera dute: 25 euro. Beti saiatzen naiz jendeak liburuak liburuagaitik aukera dezan eta ez prezioari begira. Inprentan egiten ditudan prozesuak beti hemen Euskadin egiten ditut, dena ikustea gustatzen zaidalako eta niretzat oso garrantzitsua delako Km 0 kontzeptua, baita liburgintzan ere.

Bonito ez dut egin soilik haurrentzako liburuak plazaratzeko. Poesia eta saiakera ilustratua ere lantzen ditugu. Gustatzen zait liburuak motel kozinatzea.

Zenbat liburu egin duzu?

Hamabi ditut banatuak, baina orain beste bi aterako dira. Horietatik erdia nik guztiz eginak dira, ipuinak eta bi olerki liburu.

Hezitzailea zara Bilboko Arte Ederretako museoan. Zer egiten duzu han?

2012an hasi nintzen familientzako programak egiten. Horretaz gain, duela bi urtetik gizarte bazterketa arriskuan dauden bi emakume talderekin ari naiz lanean. Oso interesgarria da. Asteazkenetan biltzen gara museoko lanak aztertzeko eta piezak sortzeko. Emakume horiek ez dute beraientzako denborarik izaten eta ikasten dutenaz gain, bide propioak ere bilatzen dituzte barruan dutena adierazteko. Oso gauza politak ateratzen dira. Beste publiko asko baino askoz esker onekoagoak dira.

Nola dago irudigileen lanbidea hemen?

Sektorea badoa poliki-poliki hobetzen, neurri batean elkartetik egiten den lanarengatik. Zuzendaritza talde bikaina ari da lanean. 170 bat bazkide gara, gehien gehienak Euskal Herrikoak eta kanpoan euskal irudigileen harrobia oso ongi ikusia dela esaten digute askotan. Irudikak ere lagun du du horretan. Den dena ez dago gure esku. Erakundeetatik lagundu beharko lukete gehiago. Gurea aldizkako lana da eta hori oztupo handia da %100ean horretara dedikatu ahal izateko. Kotizazioak, gizarte segurantzaz... dena ordaintzea oso zaila da guretzat.

Denok moldatu behar izan dugu digitalizaziora, ados, baina hortik eskubi-deak urratzera eta intrusismoari ateak irekitzera bada aldea.

Legeek zer diote?

Legerik ez dago, soilik aholkuak. Duela hilabete pare bat Kultura Ministeriotik Adimen Artifizialaren praktika onen gida bat atera zuten oso intentzio onarekin, baina oso erredakzio txarrarekin, nolabait esateagatik. Azkenean, esaten zutena zen erabilpen partziala egin daitekeela, baina ez osorik. Nola ulertzen da hori? Pirateriaren garaian ez zen esaten pirateatzen ahal duzula kontsumitzen duzunaren erdia eta beste erdia ez, adibidez.

Desberdindu behar da AA orokorra eta AA sortzailearen artean. AA egon daiteke programa batzuen barruan, Photoshop edo InDesign, adibidez, baina hori ez da arazoa. Horiek tresnak dira: zuk sartzen duzu zure lana eta zuk zeuk moldatzen duzu nahi duzun bezala. AA sortzailea, aldiz, beste gauza bat da, zureak ez diren edukiak baimenik gabe hartu eta nahi duzun bezala erabiltzen dituzulako. Irudirako Midjourney edo testuetarako Chat GPT, esate baterako, lapurretatik elikatzen dira. FADIPetik Kultura Minis-

terioko ordezkariekin hitz egin dugu eta orain ari dira testu berria idazten.

Sortzaileei irakasle lana egitea egokitzen zaizue?

Irakasle izateaz gain, AAren Polizia ere izan behar dugula dirudi, eta ez da batere atsegina. Erakundeekin hitz egiten dugu maiz, baita sortzaileekin ere. Europa mailan beste zenbait irudigile elkarterekin ari gara elkarlanean, eta motel bada ere, zeozer lortzen ari gara.

Lankideen artean ere lan handia egiten ari gara. Batzuetan kostatzen zaigu azaltzea AA ez dela erreminta bat, erreminta batek ez dituelako eskubi-deak urratzen. Mailu bat edo edizio digi-

talera programa bat erremintak dira, baina ez hau. Bestalde, egile batzuek uste dute jolasteko zerbait dela, intentzio txarrik gabe.

Egileok badakigu nola defendatu honen aurrean. Badira moduak zure lanaren lapurreta saihesteko, irudietan jar daitezkeen bernizak, adibidez, baina hori lan eta gastu gehigarri bat da guretzat.

Lehiaketa publikoetan, adibidez, zer litzateke onena?

AA sortzailea ez erabiltzea ezinbesteko baldintza izatea. Horretarako zinpeko aitortpena eska liteke, beste lan baten plagiorik egin ez dela zin egitea eskatzen den bezala. Egiletza eskubideak urratzen dituen sofwarerik ez dela erabili adierazi beharko lukete parte hartzaileek. Arazoa bikoitza da, ordea: halako deialdiak egiten dituzten askok ez dakite ezer horretaz eta beste batzuei, aldiz, interesatzen zaie halako lanak egotea haien deialdietan.

Artistak babesteko beste modu bat lehiaketetarako dosierak eskatzea da, eta ez amaitutako kartelak. Horrela, lana duintasunez ordaintzen da, eta eredu gisa sortutako irudietatik abiatuta aukeratzen da, doako lana sustatu gabe. ●

GIPUZKOA BERTSOTAN

24

1° FASEA

www.bertsozale.eus
www.bertsosarrerak.eus

Apirilak 25

ESKORIATZA

Zaldibar Antzokia

Maiatzak 2

ALTZO

Batzarremuño Eraikina

Maiatzak 9

GETARIA

Iturzaeta Aretoa

Apirilak 26

GABIRIA

Eliza ondoko aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 10

ANOETA

Mikelasagasti Kulturgunea

Apirilak 26

ZESTOA

Kultur Etxea

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 10

ANOETA

Mikelasagasti Kulturgunea

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17

OÑATI

Santa Ana aretoa

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 3

LEGORRETA

Antzokia

Maiatzak 17